

Byla C-289/23 [Corván]¹

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį santrauka

Gavimo data:

2023 m. balandžio 25 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Juzgado de lo Mercantil n.º 1 de Alicante (Ispanija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2023 m. balandžio 25 d.

Ieškovė:

Agencia Estatal de la Administración Tributaria

Atsakovas:

A

Pagrindinės bylos dalykas

Bankroto procedūra – Bankrutavusio skolininko (šioje byloje – atsakovo) prašymas panaikinti nepatenkintus įsipareigojimus – Vieno iš kreditorių (šioje byloje – ieškovės) prieštaravimas tokiam panaikinimui – Prieštaravimo pagrindai: i) skolininko piktnaudžiavimas prašant tokio panaikinimo ir ii) ribota nepatenkintų įsipareigojimų panaikinimo apimtis skolų valstybei atveju.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą dėl išaiškinimo – SESV 267 straipsnis – Nacionalinių nuostatų atitikties Direktyvai (ES) 2019/1023 – Direktyvos 2019/1023 23 straipsnio 2 ir 4 dalys – Galimybė pasinaudoti teise į panaikinimą – Teisės į panaikinimą apimtis

¹ Šios bylos pavadinimas išgalvotas. Jis neatitinka jokios bylos šalies tikrojo vardo, pavardės ar pavadinimo.

Prejudiciniai klausimai

1. Klausimai dėl Direktyvos (ES) 2019/1023 23 straipsnio 2 dalies išaiškinimo.

- 1.1. Ar direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose nustatytas draudimas naudotis skolų panaikinimo galimybe, kaip tai suprantama pagal TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2° punktą, nes apribojimas naudotis šia galimybe nebuvo numatytas prieš perkeliant direktyvą į nacionalinę teisę priimtose teisės normose, kuriose pripažinta teisė į panaikinimą ir kurias teisės aktų leidėjas įtvirtino *ex novo*? Visų pirma ar nacionalinės teisės aktų leidėjas, perkeldamas direktyvą į nacionalinę teisę, gali nustatyti didesnius panaikinimo galimybės apribojimus nei tie, kurie buvo numatyti ankstesniuose teisės aktuose, ypač kai šis apribojimas neatitinka nė vienos iš direktyvos 23 straipsnio 2 dalyje numatytų aplinkybių?
- 1.2. Jeigu Teisingumo Teismas į pirmesnę klausimą atsakytų neigiamai, ar Direktyvos 2019/1023 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose nustatytas draudimas naudotis skolų panaikinimo galimybe, *jeigu per dešimt metų iki prašymo panaikinti skolas pateikimo skolininkas galutiniu administraciniu sprendimu buvo nubaustas už labai sunkius mokesčių, socialinio draudimo ar socialinės tvarkos pažeidimus arba jeigu per tą patį laikotarpį buvo priimtas galutinis susitarimas dėl atsakomybės perkėlimo, išskyrus atvejus, kai prašymo panaikinti skolas pateikimo dieną skolininkas yra visiškai įvykdęs įsipareigojimus* (TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2° punktą), jei dėl šios priežasties pasikeičia reikalavimų bankroto byloje klasifikavimo sistema?
- 1.3. Jeigu Teisingumo Teismas į pirmesnę klausimą atsakytų neigiamai, ar direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose nustatytas draudimas naudotis skolų panaikinimo galimybe, kaip tai suprantama pagal TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2° punktą, *jeigu <...> buvo priimtas galutinis susitarimas dėl atsakomybės perkėlimo, išskyrus atvejus, kai prašymo panaikinti skolas pateikimo dieną skolininkas yra visiškai įvykdęs įsipareigojimus*, jei dėl šios aplinkybės negalima nustatyti skolininko piktnaudžiavimo? Ar šiuo tikslu turi reikšmės tai, kad bankroto byloje nebuvo pripažinta kaltė?
- 1.4. Jeigu Teisingumo Teismas į pirmesnę klausimą atsakytų neigiamai, ar direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės normos,

kuriose nustatytas draudimas naudotis skolų panaikinimo galimybe, kaip tai suprantama pagal TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2° punktą, nes padaryta pažeidimų ar per dešimt metų iki prašymo panaikinti skolas pateikimo priimti arba patvirtinti susitarimai dėl atsakomybės perkėlimo, neatsižvelgiant į įvykio, dėl kurio atsirado atsakomybė, datą ir galimą vėlavimą priimti susitarimą dėl atsakomybės perkėlimo?

1.5. Jeigu Teisingumo Teismas į pirmesnius klausimus atsakytų neigiamai, ar direktyvos 23 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose nustatytas draudimas naudotis skolų panaikinimo galimybe, kaip tai suprantama pagal TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2° punktą, jeigu nacionalinės teisės aktų leidėjas tinkamai nepagrindė tokio apribojimo?

2. Klausimai dėl Direktyvos (ES) 2019/[1023] 23 straipsnio 4 dalies aiškinimo.

2.1. Ar direktyvos 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos teisės normos, kaip antai numatytos TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2° punkte, kuriose įtvirtinti 23 straipsnio 4 dalyje pateiktame sąraše nenustatyti pagrindai, neleidžiantys pasinaudoti skolų panaikinimo galimybe? Visų pirma ar 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad joje pateiktas pagrindų sąrašas yra *numerus clausus* ar, priešingai, *numerus apertus*?

2.2. Jeigu sąrašas yra *numerus apertus* ir nacionalinės teisės aktų leidėjas gali nustatyti daugiau išimčių, nei numatyta direktyvoje, ar pagal direktyvos 23 straipsnio 4 dalį yra draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose įtvirtinta bendroji taisyklė, kad skolos valstybei nėra panaikinamos, išskyrus atvejus, kai susidariusios labai aiškiai apibrėžtos aplinkybės, o sumos yra labai nedidelės, neatsižvelgiant į konkrečių skolų valstybei pobūdį ir aplinkybes? Visų pirma ar nagrinėjamu atveju yra svarbi aplinkybė, kad pagal ankstesnes teisės normas, remiantis *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) jurisprudencijoje pateiktu jų aiškinimu, buvo galima panaikinti tam tikras skolas valstybei ir kad teisės aktu, kuriuo direktyva perkelta į nacionalinę teisę, buvo pasinaudota siekiant apriboti panaikinimo apimtį?

2.3. Jeigu Teisingumo Teismas į pirmesnę klausimą atsakytų neigiamai, ar turi būti laikoma, kad pagal direktyvos 23 straipsnio 4 dalį draudžiamos nacionalinės teisės normos, kaip antai numatytos TRLC 489 straipsnio 1 dalies 5° punkte, kuriose įtvirtinta bendroji taisyklė, kad skolos valstybei nėra

panaikinamos (taikant tam tikras išimtis, nurodytas paskesniame prejudiciniame klausime), nes pagal šias normas sudaromos palankesnės sąlygos viešiesiems kreditoriams, palyginti su kitais kreditoriais?

- 2.4.** Visų pirma, atsižvelgiant į pirmesnę klausimą, ar yra svarbi aplinkybė, kad teisės normose numatyta panaikinti skolas valstybei, tačiau tik tam tikrų skolų atveju ir tik taikant konkrečius apribojimus, nesusijusius su faktine skolos suma?
- 2.5.** Galiausiai ar Direktyvos (ES) 2019/[1023] 23 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama tokia teisės norma, kaip numatyta TRLC 489 straipsnio 1 dalies 5° punkte, nes skolų panaikinimas grindžiamas tuo, kad jis *itin svarbus siekiant teisingos ir solidarios visuomenės, pagrįstos teisinės valstybės principu*, taip pat apskritai yra susijęs su skolos valstybei panaikinimu, neatsižvelgiant į konkretų skolos pobūdį? Visų pirma ar šiuo tikslu yra svarbi aplinkybė, kad bendras pagrindimas taikomas ir direktyvos 23 straipsnio 4 dalyje išvardytoms skoloms, ir joje nenurodytoms aplinkybėms arba skoloms?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

1. Pirminės teisės normos

- 1.1. Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnio 3 dalies pirma pastraipa.
- 1.2. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 26 straipsnis.
- 1.3. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 15 straipsnis („Laisvė pasirinkti profesiją ir teisė dirbti“), 16 straipsnis („Laisvė užsiimti verslu“) ir 47 straipsnis („Teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą“).

2. Antrinės teisės normos

- 2.1. 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2017/1132 (Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva) 21 straipsnio 1 dalis ir 23 straipsnio 2 ir 4 dalys.

3. Jurisprudencija

- 3.1. 2017 m. kovo 16 d. Teisingumo Teismo (septintosios kolegijos) sprendimas *Agenzia delle Entrate / Marco Identi*, C-493/15 (EU:C:2017:219).

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

4. Nacionalinės teisės normos

- 4.1. *Ley 16/2022, de 5 de septiembre, de reforma del texto refundido de la Ley Concursal* (2022 m. rugsėjo 5 d. Įstatymas Nr. 16/2022, iš dalies keičiantis konsoliduotą Bankroto įstatymą) aiškinamasis raštas; šiuo įstatymu į Ispanijos teisę perkelta Direktyva (ES) 2019/1023.
- 4.2. *Real Decreto-Legislativo 1/2020, de 5 de mayo, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley Concursal, en su versión modificada por la Ley 16/2022, de 5 de septiembre* (2020 m. gegužės 5 d. Karaliaus įstatyminis dekretas Nr. 1/2020, kuriuo patvirtinamas konsoliduotas Bankroto įstatymas, iš dalies pakeistas 2022 m. rugsėjo 5 d. Įstatymu Nr. 16/2022) 487 straipsnio 1 dalies 1°–6° punktai ir 2 dalis, 489 straipsnio 1 dalies 1°–8° punktai ir 3 dalis, 493 straipsnio 1 dalies 3° punktas ir 2 dalis.
- 4.3. *Ley 58/2003, de 17 de diciembre, General Tributaria* (2003 m. gruodžio 17 d. Bendrasis mokesčių įstatymas Nr. 58/2003) 43 straipsnio 1 dalies a punktas.
- 4.4. *Código Civil* (Civilinis kodeksas) 7 straipsnio 1 dalis.

5. Nacionalinė jurisprudencija

- 5.1. 2019 m. liepos 2 d. *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) Civilinių bylų kolegijos plenarinės sesijos sprendimas (ES:TS:2019:2253).
- 5.2. 2022 m. gruodžio 1 d. *Tribunal Supremo* (Ispanija) Civilinių bylų kolegijos 1 skyriaus sprendimas (ES:TS:2022:4482).
- 5.3. 2020 m. gruodžio 10 d. *Tribunal Supremo* (Ispanija) Civilinių bylų kolegijos 1 skyriaus sprendimas (ES:TS:2020:4069).
- 5.4. 2019 m. liepos 10 d. *Tribunal Supremo* (Ispanija) Administracinių bylų kolegijos 1 skyriaus sprendimas (ES:TS:2019:2694).
- 5.5. 2015 m. lapkričio 18 d. *Tribunal Supremo* (Ispanija) Administracinių bylų kolegijos 2 skyriaus sprendimas (ES:TS:2015:4973) ir 2015 m. balandžio 9 d. *Tribunal Supremo* (Ispanija) Administracinių bylų kolegijos 2 skyriaus sprendimas (ES:TS:2015:1491).

5.6. Įvairių provincijos teismų sprendimai (priimti įvairiomis dienomis).

Glaustas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 2022 m. liepos 7 d. skolininkas A. (atsakovas nagrinėjamoje byloje) pateikė prašymą pripažinti jį bankrutavusiu. Prieš tai jis bandė sudaryti neteisminį susitarimą dėl mokėjimų. Pateikdamas prašymą pripažinti jį bankrutavusiu, skolininkas deklaravo 537 787,69 EUR dydžio skolas.
- 2 2022 m. liepos 26 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas priėmė nutartį, kuria skolininką pripažino bankrutavusiu ir bankroto bylą nutraukė dėl nepakankamo turto.
- 3 2022 m. rugsėjo 28 d. skolininkas pateikė prašymą panaikinti nepatenkintus įsipareigojimus; jis prašė panaikinti visus įsipareigojimus, kurių negalėjo padengti per bankroto procedūrą.
- 4 2022 m. spalio 14 d. *Abogacía del Estado* (Valstybės advokatūra, Ispanija), atstovaudama *Agencia Estatal de la Administración Tributaria* (Valstybinė mokesčių administratoriaus agentūra, toliau – A.E.A.T. arba Mokesčių agentūra), t. y. ieškovei nagrinėjamoje byloje, pateikė skundą dėl nepatenkintų įsipareigojimų panaikinimo motyvuodama tuo, kad yra įvairių skolų valstybei. Konkrečiai Mokesčių agentūra informavo, kad, be deklaruotų reikalavimų, A. turi 127 170,56 EUR dydžio skolų valstybei. Iš 127 170,56 EUR sumos 36 108,97 EUR deklaruota kaip pirmąja eile tenkinami reikalavimai (*créditos privilegiados*), 36 108,97 EUR – kaip neužtikrinti reikalavimai (*créditos ordinarios*) ir 75 952,50 EUR – kaip subordinuotieji reikalavimai (*créditos subordinados*). Kartu Mokesčių agentūra nurodė, kad iš 127 170,56 EUR bendra 114 408,09 EUR suma numatyta galutiniame susitarime dėl atsakomybės perkėlimo, priimtame 2017 m. sausio 13 d., taigi per dešimt metų iki prašymo panaikinti nepatenkintus įsipareigojimus pateikimo. Skolininkas taip pat turi kitų skolų valstybei, kurių negalima panaikinti pagal bendrąją nepanaikinimo taisyklę, numatytą atitinkamos redakcijos, priimtos perkėlus Direktyvą (ES) 2019/1023 į nacionalinę teisę (2022 m. rugsėjo 5 d. Įstatymu Nr. 16/2022), bankroto teisės akte.
- 5 2022 m. spalio 19 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Mokesčių agentūros skundą pripažino priimtiniu.
- 6 2022 m. lapkričio 3 d. bankrutavęs skolininkas pateikė skundą dėl Mokesčių agentūros pateikto prašymo.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 7 Mokesčių agentūra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prašo (pirmasis reikalavimas) neleisti bankrutavusiam skolininkui A. panaikinti

įsipareigojimus, kaip jis prašo, nes yra priimtas galutinis susitarimas perkelti mokestinę atsakomybę šiam skolininkui – jis priimtas 2017 m. sausio 13 d., taigi per dešimt metų iki prašymo panaikinti nepatenkintus įsipareigojimus pateikimo, o tai reiškia, kad prašydamas panaikinti įsipareigojimus skolininkas veikė nesąžiningai. Galutinis susitarimas perkelti atsakomybę A. grindžiamas šia faktine aplinkybe: anksčiau A. buvo komercinės bendrovės INVERSIONES MONIKAPITAL, S. L. direktorius. Jo vadovavimo šiai bendrovei laikotarpiu bendrovė nepateikė tam tikrų PVM deklaracijų, kurias privalėjo pateikti (konkrečiai 2010 m.). Po dvejų metų (2012 m.) Mokesčių agentūra pranešė INVERSIONES MONIKAPITAL, S. L. apie mokesčių perskaičiavimą, kad bendrovė sumokėtų savo skolas Mokesčių agentūrai. Mokesčių perskaičiavimas nebuvo apskūstas. Po penkerių metų (būtent 2017 m. sausio 13 d.) Mokesčių agentūra, remdamasi 2003 m. gruodžio 17 d. Bendrojo mokesčių įstatymo Nr. 58/2003 43 straipsnio 1 dalies a punktu, priėmė sprendimą perkelti mokestinę atsakomybę A., kaip subsidiariai atsakingam už bendrovės, kurios direktoriumi jis buvo, mokestines skolas ir baudas. Šios atsakomybės suma siekia 114 408,09 EUR. Mokesčių agentūra teigia, kad sprendimas dėl mokestinės atsakomybės perkėlimo yra galutinis, todėl įsipareigojimų panaikinti negalima.

- 8 Kartu Mokesčių agentūra prašo pripažinti nepanaikinamomis kitas A. skolas valstybei (pavyzdžiui, baudas už kelių eismo taisyklių pažeidimus), išskyrus atvejus, kai taikomi TRLC 489 straipsnio 1 dalies 5° punkte numatyti apribojimai (antrasis reikalavimas).
- 9 Šie reikalavimai pareikšti pagal TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2° punktą (galimybės panaikinti įsipareigojimus apribojimai dėl skolininko nesąžiningumo) ir TRLC 489 straipsnio 1 dalies 5° punktą (įsipareigojimų panaikinimo apimties apribojimai), iš dalies pakeistus 2022 m. rugsėjo 5 d. Įstatymu Nr. 16/2022, iš dalies keičiančiu kodifikuotos redakcijos Bankroto įstatymą; šiuo įstatymu Ispanija į nacionalinę teisę perkėlė Direktyvą (ES) 2019/1023.
- 10 Bankrutavęs skolininkas nesutinka su Mokesčių agentūros reikalavimais. Apskritai remdamasis Direktyva (ES) 2019/1023 jis teigia, kad: i) šios direktyvos tikslas yra visiškai panaikinti skolas; ii) direktyvoje nėra jokios nuostatos dėl skolų valstybei, tačiau aiškiai pabrėžta, kad valstybės narės turi turėti sistemas, pagal kurias skatinama visiškai panaikinti skolas, neišskiriant kreditorių rūšių; iii) nors pripažįstama, kad valstybės narės turi galimybę pagal direktyvos 23 straipsnio 2 dalį apriboti tam tikrų skolų panaikinimą, ši galimybė reglamentuojama labai išsamiai ir kaip *numerus clausus* (galimų apribojimų sąrašas neapima skolų valstybei, nors jame nurodytos, pavyzdžiui, išlaikymo skolos); iv) galiausiai Ispanijos teisės aktuose numatyta skolų valstybei apsauga pažeidžia pačios Europos Sąjungos teisės aktuose nustatytą tikslą.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

PIRMA. Bendrosios aplinkybės, susijusios su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. Ispanijos teisės aktų, reglamentuojančių teisę į visišką nepatenkintų įsipareigojimų panaikinimą, raida. Prejudicinių klausimų šioje byloje ir bylose C-687/22 ir C-111/23 panašumai ir skirtumai

- 11 Nurodydamas bendrąsias aplinkybes, susijusias su šiuo prašymu priimti prejudicinį sprendimą, nacionalinis teismas pabrėžia, kad atsižvelgiant į Direktyvą (ES) 2019/1023 nagrinėjamoje byloje kyla rimtų abejonių dėl nacionalinės teisės aktų, kuriais ši direktyva perkelta į Ispanijos teisę, atitikties pačiai direktyvai. Dėl to Europos Sąjungos Teisingumo Teismui pateikti keli prejudiciniai klausimai, kuriuos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas suskirstė į dvi grupes:
  - a) prejudiciniai klausimai dėl galimybės pasinaudoti teise į visišką skolų panaikinimą, susiję su teisingu Direktyvos (ES) 2019/1023 23 straipsnio 2 dalies aiškinimu;
  - b) prejudiciniai klausimai dėl visiško skolų panaikinimo apimties, susiję su teisingu Direktyvos (ES) 2019/1023 23 straipsnio 4 dalies aiškinimu.
- 12 Abiem atvejais svarbiausias aspektas yra tas pats: skolą valstybei reglamentuojančios nuostatos, kurias Ispanijos teisės aktų leidėjas įtvirtino 2020 m. gegužės 5 d. Karaliaus įstatyminiame dekrete Nr. 1/2020, priėmęs 2022 m. rugsėjo 5 d. Įstatymą Nr. 16/2022, iš dalies keičiantį konsoliduotą Bankroto įstatymą, t. y. priėmęs teisės aktą, kuriuo į nacionalinę teisę perkeliama Direktyva (ES) 2019/1023.
- 13 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad didesnė skolos valstybei apsauga Įstatymu Nr. 16/2022 buvo užtikrinta dviem skirtingais momentais (ir tai tikriausiai neatitinka Direktyvos (ES) 2019/1023): 1) perkeltiant į nacionalinę teisę Direktyvos (ES) 2019/1023 23 straipsnio 2 dalį, įtvirtintą TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2° punkte, nes siekiant teisės aktuose apibrėžti teisinę sąžiningumo sąvoką remtasi tam tikra skola valstybei; 2) perkeltiant į nacionalinę teisę Direktyvos (ES) 2019/1023 23 straipsnio 4 dalį, įtvirtintą TRLC 489 straipsnio 1 dalies 5° punkte, nes skola valstybei apskritai negali būti panaikinta.
- 14 Toliau trumpai apžvelgta, kaip Ispanijos teisėje keitėsi teisės į visišką nepatenkintų įsipareigojimų, susijusių su skolomis valstybei, panaikinimą reglamentavimas. Teisė į visišką skolų panaikinimą (vadinamąjį nepatenkintų įsipareigojimų panaikinimą) Ispanijos teisės sistemoje buvo įtvirtinta 2013 m., iš dalies pakeitus tuo metu galiojusio Bankroto įstatymo (toliau – LC Nr. 22/2003) 178 straipsnį. 2015 m. skolų panaikinimo sistema buvo toliau tobulinama dar kartą iš dalies pakeitus LC Nr. 22/2003, kuris papildytas 178bis straipsniu.

Teismai naujajame straipsnyje įtvirtintą reguliavimą aiškino įvairiai. Ginčai iš esmės buvo susiję su skolų valstybei panaikinimo apimtimi ir 2019 m. šiuo klausimu *Tribunal Supremo* (Ispanija) Civilinių bylų kolegijos plenarinėje sesijoje buvo priimtas svarbus 2019 m. liepos 2 d. sprendimas (ROJ: STS 2253/2019 – ES:TS:2019:2253). Pagal Ispanijos teisės nuostatas šiuo sprendimu „sukurta jurisprudencija“ tikraja to žodžio prasme, todėl sprendimas tapo teisės šaltiniu. Šiame sprendime *Tribunal Supremo* pripažino, kad tuo atveju, jeigu skola panaikinama iš karto (kitai nei pagal mokėjimų planą), didelė skolos valstybei dalis gali būti panaikinta. Vyriausybė 2020 m. gegužės 5 d. Karaliaus įstatyminiu dekretu Nr. 1/2020, kuriuo patvirtinamas konsoliduotą Bankroto įstatymas (TRLIC), nustatė naują teisės į skolų panaikinimą reglamentavimą: ji leido skoloms valstybei taikyti palankesnę tvarką nei numatytoji pirma minėtame *Tribunal Supremo* (Ispanija) sprendime. Įvairūs teismai pripažino, kad vyriausybės teisės aktas (karaliaus įstatyminis dekretas, kuriuo gali būti sprendžiami tik klausimai dėl anksčiau galiojusių teisės aktų konsolidavimo, bet ne kuriamas naujas reguliavimas) pažeidžia *ultra vires* principą, taip pat nusprendė šios naujos tvarkos netaikyti ir laikytis *Tribunal Supremo* (Ispanija) jurisprudencijoje įtvirtintos tvarkos. Galiausiai 2022 m. Įstatymu Nr. 16/2022 į nacionalinę teisę buvo perkelta Direktyva (ES) 2019/1023 ir tuo tikslu iš dalies pakeistas TRLIC. Padarius šį pakeitimą apskritai buvo sustiprinta arba labai sugriežtinta skolų valstybei apsauga ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad tai gali neatitikti į nacionalinę teisę perkeltos direktyvos, konkrečiai kalbant, Direktyvos (ES) 2019/1023 23 straipsnio 2 ir 4 dalių.

- 15 Be to, nagrinėjamoje byloje pateikti prejudiciniai klausimai yra panašūs į bylose *Agencia Estatal de la Administración Tributaria* (C-687/22) ir *Agencia Estatal de la Administración Tributaria* (C-111/23) *Audiencia Provincial de Alicante* (Alikantės provincijos teismas, Ispanija) pateiktus prejudicinius klausimus, taip pat nuo jų skiriasi. Kai kurie tose dviejose bylose iškelti klausimai sutampa su pateiktaisiais nagrinėjamoje byloje. Taigi atsakymai tose bylose galėtų nulemti atsakymus šioje byloje. Vis dėlto, kitai nei bylose C-687/22 ir C-111/23, nagrinėjamoje byloje abejonės dėl Europos Sąjungos teisės aiškinimo tiesiogiai susijusios su teisės aktu, kuriuo į nacionalinę teisę perkelta Direktyva 2019/1023, t. y. 2022 m. rugsėjo 26 d. įsigaliojusi 2022 m. rugsėjo 5 d. Įstatymu Nr. 16/2022, iš dalies keičiančiu konsoliduotą Bankroto įstatymą. Kita vertus, bylose C-687/22 ir C-111/23 Europos Sąjungos Teisingumo Teismui buvo pateikti klausimai dėl Sąjungos teisės aiškinimo nagrinėjant Ispanijos teisės aktus, galiojusius prieš perkeltą Direktyvą (ES) 2019/1023 į nacionalinę teisę ir priimtus nepasibaigus perkėlimo terminui. Nepaisant to, kad tais anksčiau galiojusiaisiais teisės aktais Direktyva (ES) 2019/1023 neperkeliamą, buvo pabrėžta, kad jie gali prieštarauti Sąjungos teisei, nes labai trukdo pasiekti Direktyvoje 2019/1023 nurodytą rezultatą (be kita ko, žr. 1997 m. gruodžio 18 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Inter-Environnement Wallonie ASBL / Région wallonne*, C-129/96, EU:C: 1997:628, 50 punktą).

ANTRA. Klausimai dėl Direktyvos (ES) 2019/1023 23 straipsnio 2 dalies aiškinimo

- 16 1.1. prejudicinis klausimas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, kad yra susidariusi paradoksali situacija, nes, Ispanijos teisės aktų leidėjui perkėlus Direktyvą (ES) 2019/1023 į nacionalinę teisę (Įstatymu Nr. 16/2022), buvo nustatyta griežtesnė leidimo panaikinti skolas tvarka nei galiojusioji iki direktyvą perkeliančio teisės akto priėmimo. Konkrečiai kalbant, dabartinės redakcijos TRLC 487 straipsnyje yra numatyti leidimo visiškai panaikinti nepatenkintus įsipareigojimus apribojimai arba išimtys. Nagrinėjamoje byloje Mokesčių agentūra, prieštaraudama A. prašymui panaikinti skolas, rėmėsi viena iš tokių išimčių, nustatyta šio straipsnio 1 dalies 2° punkte ir grindžiama tuo, kad per dešimt metų iki prašymo panaikinti skolas pateikimo <...> buvo priimtas galutinis susitarimas dėl atsakomybės perkėlimo skolininkui.
- 17 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad ši išimtis nesusijusi su direktyvos 23 straipsnio 2 dalyje išvardytomis leidimo panaikinti skolas išimtimis, nurodytomis tik kaip pavyzdys. Atsižvelgiant į tai, kad išimtys išvardytos tik kaip pavyzdys, yra nustatytos ypatingos priežiūros pareigos, kad valstybės narės nepanaikintų teisės į visišką skolų panaikinimą esmės, numatydamos pernelyg griežtą sąžiningumo apibrėžtį. Be to, minėta išimtis Ispanijos teisės aktuose nustatyta *ex novo*, nes jos nebuvo iki direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę galiojusių redakcijų teisės akte, o tai reiškia, kad numatyta nauja sąlyga, kurioje apibrėžta „skolininko sąžiningumo“ samprata (skolininko sąžiningumas yra būtina teisės į nepatenkintų įsipareigojimų panaikinimą sąlyga).
- 18 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad teisė į visišką skolų panaikinimą yra numatyta Sąjungos teisėje ir nacionaliniu reguliavimu negali būti pažeistas esminis jos turinys. Tokia teisė taip pat turi būti aiškinama atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 15 straipsnį („Teisė į darbą“) ir 16 straipsnį („Laisvė užsiimti verslu“), nes jeigu per daug įsiskolinę verslininkai neturės galimybės visiškai panaikinti skolas, jie negalės atnaujinti komercinės veiklos. Galiausiai teisė į visišką skolų panaikinimą yra esminė siekiant užtikrinti dinamišką ir konkurencingą rinką, o tai ypač svarbu bendrajai rinkai.
- 19 1.2. prejudicinis klausimas. Šis prejudicinis klausimas yra pagrįstas, nes TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2° punkte įtvirtintos teisės normos tikslas yra nustatyti didesnę skolos valstybei apsaugą nei ta, kuri šiai skolai suteikiama per bankroto procedūrą, ir taip nepastebimai pakeičiamas reikalavimų bankroto byloje eiliškumas (toje teisės normoje numatyta, kad nepatenkinti įsipareigojimai negali būti panaikinti skolininkui, kuris per dešimt metų iki prašymo panaikinti skolas pateikimo galutiniu administraciniu sprendimu buvo nubaustas už labai sunkius mokesčių, socialinio draudimo ar socialinės tvarkos pažeidimus, arba jeigu per tą patį 10 metų laikotarpį buvo priimtas galutinis susitarimas dėl atsakomybės perkėlimo, išskyrus atvejus, kai prašymo panaikinti skolas pateikimo dieną skolininkas yra visiškai įvykdęs įsipareigojimus).

- 20 Iš tiesų šis teisės normos tekstas aiškiai skatina imtis tam tikrų veiksmų: labai tikėtina, kad per daug įsiskolinęs verslininkas, kuris padarė sunkų ar labai sunkų mokestinį pažeidimą arba padarė socialinio draudimo ar socialinės tvarkos pažeidimą (neatsižvelgiant į jo sunkumą), arba dėl kurio buvo priimtas susitarimas perkelti atsakomybę jam, visų pirma nuspręs patenkinti su šiais aspektais susijusius įsipareigojimus prieš prašydamas panaikinti skolas, nes priešingu atveju jis negalės pasinaudoti teise į bet kurių kitų įsipareigojimų panaikinimą. Tokios pasekmės kils net ir tuo atveju, jeigu skolininkas bus pripažintas bankrutavusiu. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2° punkto tikslas yra ne nustatyti nesąžiningą skolininką, o veikiau įpareigoti verslininką padengti skolas valstybei, kurias būtų sunku apmokėti vykdant bankroto procedūrą. Be to, dėl šios nuostatos kyla neigiamas išorinis poveikis rinkai, nes skolininkas mieliau apmokės skolas valstybei, o ne kitiems privilegijuotiems ar neapsaugotiems kreditoriams, pavyzdžiui, savo tiekėjams.
- 21 1.3. prejudicinis klausimas. Šis klausimas grindžiamas mokestinės atsakomybės perkėlimo pobūdžiu ir ypatumais. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui nekyla abejonų dėl šio mechanizmo (reglamentuojamo Bendrojo mokesčių įstatymo 41, 42 ir 43 straipsniuose) pagrįstumo, tačiau jis nurodo, kad: i) perkeliant mokestinę atsakomybę siekiama aiškaus tikslo – surinkti lėšas – ir atsižvelgiama ne į subsidiaraus skolininko, o į trečiojo asmens, t. y. pagrindinio skolininko (šiuo atveju – komercinės bendrovės INVERSIONES MONIKAPITAL, S. L.), ekonominį pajėgumą, todėl šios atsakomybės perkėlimas negali būti grindžiamas bendra „solidarumo pareiga“, kuria prisidedama prie viešųjų išlaidų finansavimo; ii) subsidiariai atsakingas asmuo, kuriam perkelta atsakomybė, atlieka asmeninio mokestinio reikalavimo garanto funkciją; iii) siekiant nuspręsti perkelti atsakomybę pakanka vien bendrovės vadovo aplaidumo, neturi būti piktybiškų veiksmų ar ketinimų sukčiauti; iv) vien aplaidus elgesys vargu ar gali būti laikomas prilygstančiu verslininko piktnaudžiavimui, kuriuo grindžiama Direktyvos (ES) 2019/1023 23 straipsnio 2 dalis; v) pagal Ispanijos teisę asmuo visų pirma turi būti pripažintas bankrutavusiu, kad būtų panaikintos skolos, ir yra nustatyta, jog A. bankroto byloje nebuvo pripažinta kaltė.
- 22 1.4. prejudicinis klausimas. TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2° punkte nustatytas dešimties metų laikotarpis, per kurį nepatenkinti įsipareigojimai negali būti panaikinti ir kuris skaičiuojamas nuo sankcijos (už mokesčių, socialinio draudimo ar socialinės tvarkos pažeidimus) skyrimo dienos arba nuo galutinio susitarimo dėl atsakomybės perkėlimo priėmimo dienos. Kaip matyti, šis laikotarpis skaičiuojamas neatsižvelgiant į tai, kada įvyko įvykis, dėl kurio skirta sankcija (t. y. į pažeidimo padarymo dieną), arba įvykis, dėl kurio susitarta perkelti atsakomybę (t. y. į skolos atsiradimo arba pripažinimo dieną). Teismo nuomone, toks ilgas laikotarpis, per kurį galima vertinti skolininko piktnaudžiavimą, taikomas nepagrįstai. Jis šį terminą laiko visiškai neproporcingu. Be to, laikotarpis, per kurį skolininkui negali būti visiškai panaikintos skolos, priklauso nuo daugelio veiksnių (be kita ko, nuo institucijos veiksmingumo skiriant

sankcijas arba priimant susitarimus), t. y. veiksmų, visiškai nesusijusių su skolininko veikla rinkoje. Taip pat nustačius tokius ilgus laikotarpius, per kuriuos skolininkui negali būti panaikintos skolos, jis tikriausiai bus priverstas veikti šešėlinėje ekonomikoje. Kita vertus, taikant šį nacionalinį reguliavimą skolininkas labiau skatinamas kuo greičiau patenkinti atitinkamus įsipareigojimus (sankcijos arba susitarimai perkelti atsakomybę), nes, jeigu jis to nepadarys, daug ilgesnį laiką negalės pasinaudoti teise į bet kurių kitų įsipareigojimų panaikinimą. Tai ir vėl reiškia, kad sudarytos daug geresnės sąlygos padengti skolas valstybei, palyginti su kitais reikalavimais.

- 23 1.5. prejudicinis klausimas. Direktyvos 23 straipsnio 2 dalyje aiškiai numatyta, kad visi direktyvos 20–22 straipsnių nuostatų apribojimai ar išimtys (susiję su galimybe visiškai panaikinti skolas) turi būti „tinkamai pagrįsti“. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad Įstatymo Nr. 16/2022, kuriuo remiantis suformuluoti dabartiniai nagrinėjami TRLC straipsniai, aiškinamajame rašte nepakankamai motyvuoti apribojimai, nustatyti būtent TRLC 487 straipsnio 1 dalies 2° punkte. Kadangi direktyvos 20 straipsnyje pripažinta teisė į visišką skolų panaikinimą, jos 23 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta speciali pareiga pagrįsti nacionalinės teisės aktų leidėjo numatytas išimtis, t. y. pagrįsti kiekvieną konkrečią išimtį, ir vien bendro pagrindimo nepakanka. Tik tai leidžia patvirtinti, kad nacionalinės teisės aktų leidėjas laikėsi Sąjungos teisėje įtvirtintos sąžiningumo sąvokos. Konkretus pagrindimas daug reikalingesnis taikant tokias sistemas, kaip Ispanijos, pagal kurias pasirinkta norminė (o ne vertinamoji) sąžiningumo sistema, t. y. sistema, kurią taikant beveik visiškai apribojama bet kokia teismo diskrecija. Be to, dėl norminės sąžiningumo sistemos kyla pavojus, kad atsiras daugiau skirtingų ir vienas kitam prieštaraujančių teisės į visišką skolų panaikinimą tikslų. Tai net dar aiškiau tuo atveju, kai teisė į skolų panaikinimą priklauso nuo aplinkybės, ar prieš tai nebuvo priimtas galutinis susitarimas dėl atsakomybės perkėlimo. Jau minėta, kad pagal Ispanijos teisę toks atvejis yra *ex novo*; jis taip pat nenumatytas direktyvos 23 straipsnio 2 dalyje pateiktame sąraše, nurodytame kaip pavyzdys, ir siekiant jį nustatyti nereikia, kad būtų piktybiškų veiksmų ar tyčios, o pakanka tik „pareigų nevykdymo“. Ar tai, kas išdėstyta, reiškia piktnaudžiavimą, kurio buvimo reikalaujama Direktyvoje (ES) 2019/1023?

TREČIA. Klausimai dėl Direktyvos (ES) 2019/1023 23 straipsnio 4 dalies aiškinimo

- 24 2.1. prejudicinis klausimas. Šis klausimas labai glaudžiai susijęs su klausimais, pateiktais bylose C-687/22 ir C-111/23. Jau minėta, kad tose bylose prašymai priimti prejudicinį sprendimą pateikti dėl teisės aktų, priimtų iki direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę. Perkėlus direktyvą ir atsižvelgiant į tai, kad TRLC 489 straipsnio 1 dalies 5° punkte numatyta daugiau nepanaikinamų skolų kategorijų, nuspręsta, kad nagrinėjamoje byloje su šiuo klausimu reikia dar kartą kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą.

- 25 2.2. prejudicinis klausimas. TRLC 489 straipsnio 1 dalies 5° punkte buvo įtvirtinta bendroji taisyklė, kad skolos valstybei nepanaikinamos. Tiesa, yra trumpas išimčių sąrašas, nors didžiausios sumos, kurias galima panaikinti remiantis šiais pagrindais, labai mažos. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad skola valstybei nėra reikalavimas, kuris direktyvoje reglamentuojamas kaip nepanaikinamas. Prieš perkeliant direktyvą į Ispanijos teisę taip pat nebuvo bendrosios taisyklės, kad skola valstybei yra nepanaikinama. *Tribunal Supremo* (Ispanija), remdamasis 2014 m. kovo 12 d. Komisijos rekomendacija dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą ir *Real Decreto-ley 1/2015, de 27 de febrero, de mecanismo de segunda oportunidad, reducción de carga financiera y otras medidas de orden social* (2015 m. vasario 27 d. Karaliaus dekretas-įstatymas Nr. 1/2015 dėl antrosios galimybės mechanizmo, finansinės naštos mažinimo ir kitų socialinių priemonių) konstatuojamosiomis dalimis, nusprendė, kad Sąjungos teisę atitinkanti pozicija yra tokia: skola valstybei gali būti panaikinta arba bent jau gali būti taikoma neabsoliuti skolos valstybei apsauga. Kaip matyti, vėliau šio klausimo reguliavimas Ispanijos teisėje pasikeitė (visų pirma perkėlus direktyvą į nacionalinę teisę) ir buvo nustatytos priešingos taisyklės. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla didelių abejonių dėl to, ar Sąjungos teisę atitinka teisės norma, pagal kurią skola valstybei patenka į bendros išimties taikymo sritį, neatsižvelgiant į konkretų skolos pobūdį, taip pat į tai, kokią visų įsipareigojimų dalį ši skola sudaro.
- 26 2.3. prejudicinis klausimas. Dar daugiau klausimų dėl galimos neatitikties Direktyvai (ES) 2019/1023 kyla kartu atsižvelgiant ir į pirma nurodytas abejones (2.2 prejudicinis klausimas), ir į aplinkybę, kad skoloms valstybei taikoma išimtis Ispanijos teisės akte, kuriuo į nacionalinę teisę perkelta direktyva, nustatyta visų rūšių skoloms valstybei, nepaisant jų klasifikavimo bankroto byloje. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad dabartinės redakcijos TRLC 489 straipsnio 1 dalies 5° punktas neatitinka bendrosios nemokumo sistemos ir jį taikant nepagrįstai sudaromos skirtingos sąlygos ir be pagrindo suteikiamas pirmumas neužtikrintiems ir subordinuotiesiems reikalavimams, palyginti su kitais lygiaverčiais ar pirmumą turinčiais reikalavimais. Dėl to kyla pavojus ekonominės struktūros konkurencingumui ir atsiras nepriimtinių konkurencinių valstybių narių skirtumų. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigia, kad valstybei turi būti taikomos tokios pačios sąlygos kaip ir kitiems kreditoriams, siekiant stiprinti nemokumo sistemą. Nėra jokio įtikinamo pagrindo nuspręsti, kad, nors neužtikrinti kreditoriai įstatymu yra įpareigoti atsisakyti savo teisėtų reikalavimų, valstybei tos pačios taisyklės netaikomos. Šiai išvadai neturi įtakos tai, kad tam tikros skolos valstybei nėra panaikinamos (tuo atveju, kai administracinės sankcijos yra labai didelės ir jas skiriant atsižvelgiama į ypatingą skolos pobūdį (baudžiamojo pobūdžio bauda) ir skolos ypatumus (labai didelė skola), dėl kurių gali paaiškėti skolininko netinkamas elgesys). Vis dėlto bendroji taisyklė, kad skola valstybei nėra panaikinama, neatrodo pagrįsta.
- 27 2.4. prejudicinis klausimas. Kaip minėta (2.2. prejudicinis klausimas), bendroji taisyklė, kad skola valstybei nepanaikinama, turi tam tikrų išimčių, tačiau jos taikomos tik į sutrumpintą sąrašą patenkančioms ir nedidelėms skoloms valstybei.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigia, kad skolų dydis apribotas savavališkai. Šis apribojimas nesusijęs su bendra skolos suma ir nepagrįstas teisės aktu, kuriuo į nacionalinę teisę perkelta direktyva. Nepaisoma jokios proporcingumo taisyklės. Toks skolų dydis taip pat neužtikrina, kad skolininkas gautų antrą galimybę. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad atsižvelgiant į visa tai teisė į visišką skolų panaikinimą netenka prasmės.

- 28 2.5. prejudicinis klausimas. Dėl teisės į visišką skolų panaikinimą apribojimų ir išimčių pagrindimo pažymėtina, kad vienintelis pagrindimas pateiktas teisės akto, kuriuo į nacionalinę teisę perkelta direktyva, t. y. Įstatymo Nr. 16/2022, aiškinamajame rašte. Vis dėlto pateiktas tik išimčių, numatytų TRLC 489 straipsnyje, o ne TRLC 487 straipsnyje nustatytų apribojimų pagrindimas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas apžvelgė pagrindinius minėtame aiškinamajame rašte išdėstyto pagrindimo aspektus: a) pagrindimas paremtas bendraisiais principais (tuo, kad apmokėti tam tikras skolas, pavyzdžiui, išlaikymo skolas, skolas valstybei, dėl nusikalstamų veikų atsiradusias skolas ir skolas, susidariusias dėl deliktinės atsakomybės, yra itin svarbu siekiant teisingos ir solidarios visuomenės, pagrįstos teisinės valstybės principu); b) skolų panaikinimo išimtys nustatytos sąraše, kuris pateiktas tik kaip pavyzdys, todėl pateisinami visi atvejai bendrai, neatsižvelgiant į skirtingą kiekvieno atvejo pobūdį; c) skola valstybei sutampa su išlaikymo skolomis, dėl nusikalstamų veikų atsiradusiomis skolomis ir skolomis, susidariusiomis dėl deliktinės atsakomybės. Šios trys kategorijos aiškiai nurodytos Direktyvos (ES) 2019/1023 23 straipsnio 4 dalyje. Vis dėlto skolos valstybei nėra numatytos direktyvos 23 straipsnio 4 dalyje pateiktame sąraše.
- 29 Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia: 1) ar nacionalinės teisės aktų leidėjas gali pateisinti ne kiekvieną konkretų skolos nepanaikinimo atvejį, o visus tokius atvejus bendrai; 2) ar dėl tam tikros rūsies skolos, kuri nenumatyta Direktyvos (ES) 2019/1023 23 straipsnio 4 dalyje, pavyzdžiui, skolų valstybei, nereikia pateikti specialaus pagrindimo; 3) ar nurodymas, kad apmokėti tam tikras skolas yra itin svarbu siekiant teisingos ir solidarios visuomenės, pagrįstos teisinės valstybės principu, yra pakankamas pagrindimas, atsižvelgiant į direktyvos 23 straipsnio 4 dalį.